

Δημόσια Υγεία: Από την Ιδεαλιστική Προσέγγιση στην Πολιτική Πρακτική

Γιάννης Κυριόπουλος, MD, PhD
Ινστιτούτο Οικονομικών της Υγείας

Περίγραμμα

- Εισαγωγή
- Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία
- Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας
- Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία*
- Επίμετρο

*με τον τρόπο του Fitzhugh Mullan (Am.J Public Health, 90, 5: 702-76 2000)

Εισαγωγή

- Τα στελέχη της δημόσιας υγείας προέρχονται από **διαφορετικά επιστημονικά πεδία** και επιτηρούν διαφορετικούς φορείς και δραστηριότητες ποικίλου μεγέθους και σύνθεσης.
- Εντούτοις, υπάρχουν μερικά γενικού χαρακτήρα θέματα που περιγράφουν και ορίζουν τις **ιδιαιτερότητες και τις συγκλίσεις** του έργου τους.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας/1

- Η δημόσια υγεία κατά τον Winslow είναι **η επιστήμη και η τέχνη της πρόληψης** των νοσημάτων, της παράτασης της ζωής και της προαγωγής της υγείας. Αλλά και της αποτελεσματικότητας **μέσω των οργανωμένων προσπάθειών της κοινότητας** για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος, τον έλεγχο των λοιμώξεων και την εκπαίδευση του ατόμου στις αρχές της προσωπικής υγιεινής.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας/2

- Επίσης, την **οργάνωση των ιατρικών και νοσηλευτικών υπηρεσιών** για την έγκαιρη διάγνωση και την προληπτική θεραπεία των ασθενειών και την **ανάπτυξη του κοινωνικού μηχανισμού** που θα εξασφαλίζει σε κάθε άτομο ένα βιοτικό επίπεδο κατάλληλο για τη διατήρηση της υγείας.
- Αυτά τα οφέλη οργανώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε **κάθε πολίτης να μπορεί να συνειδητοποιήσει το δικαίωμά του στην υγεία** και τη μακροζωία.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας

- Η δημόσια υγεία αποτελεί ένα **σύνθετο πολιτικοδιοικητικό εγχείρημα** διεπιστημονικής φύσης που τεκμηριώνεται με βάση τις επιστήμες της υγείας, της συμπεριφοράς, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, για τον **έλεγχο και τη διαχείριση των μείζονων παραγόντων κινδύνου** για την υγεία και δΐ'αυτών στη συντήρηση, βελτίωση και ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και την διασφάλιση της ευημερίας της κοινότητας.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

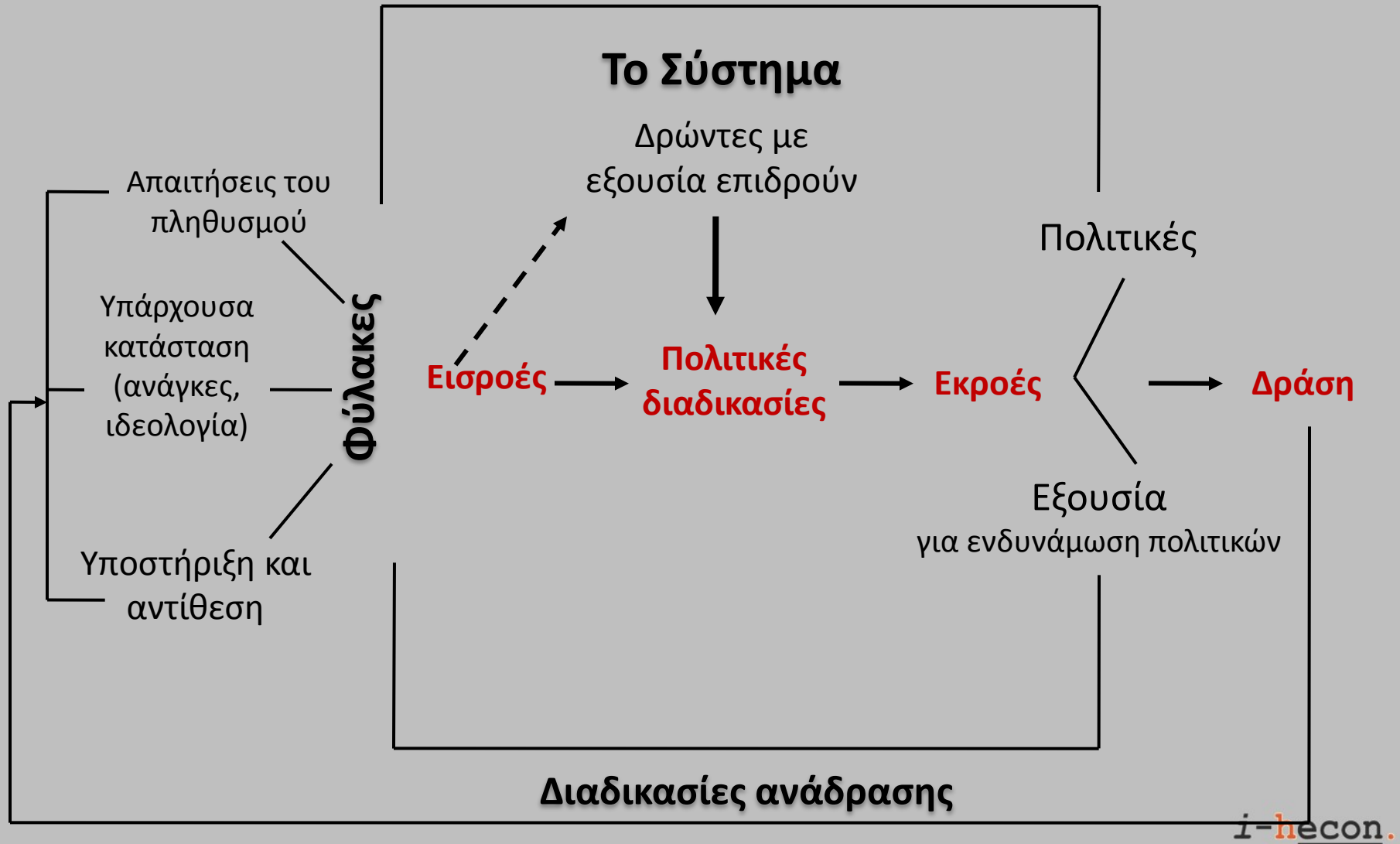
- Η επιστήμη και η πολιτική **έρχονται συχνά αντιμέτωπες** με την πρακτική της δημόσιας υγείας.
- Οι επαγγελματίες του τομέα της υγείας, ως αρμόδιοι για την υγειονομική περίθαλψη ή ακόμη ως στελέχη των προγραμμάτων δημόσιας υγείας, **αναλαμβάνουν να εκθέσουν τα «προϊόντα» της επιστημονικής προόδου** στον πληθυσμό στο σύνολό του.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Τα φαινόμενα αυτά δεν συμβαίνουν σε ένα εργαστήριο, αλλά στον δημόσιο χώρο **σε ένα τομέα που κυβερνάται από πολιτικές δυνάμεις και δρώντες πολιτικούς.**
- Η ημερήσια διάταξη των οποίων, **είναι μεγαλύτερη, πιο ισχυρή και πιο μεταβαλλόμενη** από εκείνη των εργαζομένων στη δημόσια υγεία.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

Απλοποιημένο πρότυπο πολιτικού συστήματος

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

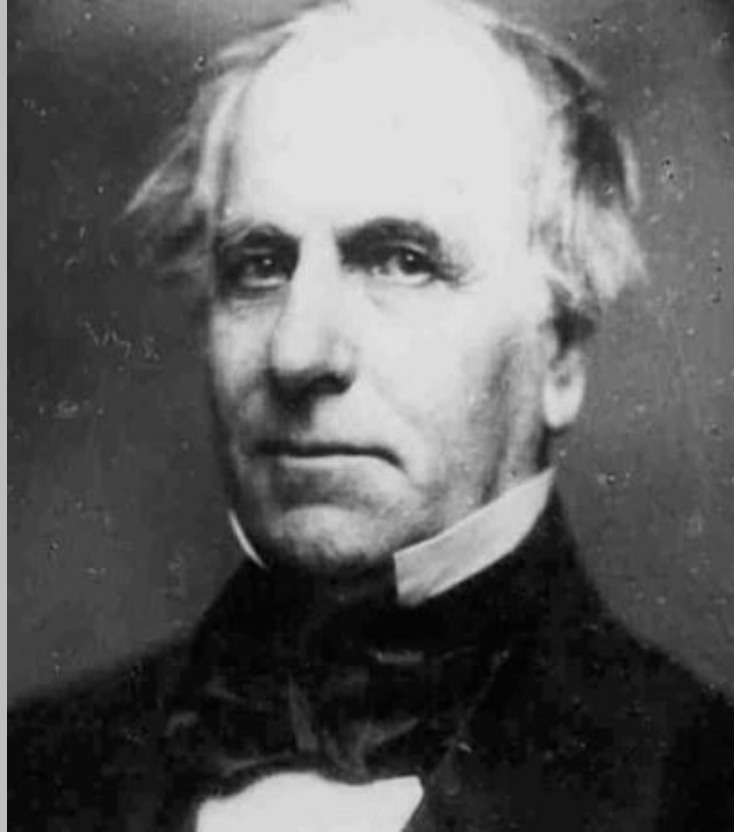

Sir Edwin Chadwick (1800 –1890)

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Ο Edwin Chadwick, ο κύριος αρχιτέκτονας της δημόσιας υγείας στη Βρετανία τον 19ο αιώνα, ανακάλυψε αυτή τη σχέση. **Το σπουδαίο έργο του ως Επιτρόπου του Γενικού Συμβουλίου Υγείας οδηγήθηκε στη διάλυση** από το Κοινοβούλιο το 1854, μόλις έξι χρόνια μετά την εγκαινιάσή του.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

Lemuel Shattuck (1793 - 1859)

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Αν και ο Αμερικανός σύγχρονος του Chadwick, Lemuel Shattuck, **δημοσίευσε την Έκθεση της Υγειονομικής Επιτροπής** της Μασαχουσέτης το 1850.
- **Μετά από 19 χρόνια** (και μετά το θάνατο του Shattuck), **η πρόταση για τη δημιουργία ενός Υγειονομικού Τμήματος** στην πολιτεία της Μασαχουσέτης τέθηκε σε ισχύ.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

Ελευθέριος Βενιζέλος (1864-1936), Απόστολος Δοξιάδης (1873-1942)

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

Αλέξανδρος Παπάς (1877-1942)

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Στην Ελλάδα η ανάπτυξη υπηρεσιών δημόσιας υγείας έγινε δυνατή από τους **Απόστολο Δοξιάδη και Αλέξανδρο Παπά όταν ξέσπασε η επιδημία του δάγκειου πυρετού** και ασθένησε ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος.
- Η προσπάθεια αυτή καθώς και η αντίστοιχη **αντιμετώπισης της ελονοσίας**, μετά από την αρχική επίτευξη κάποιων θετικών αποτελεσμάτων εκφυλίστηκε στη συνέχεια και οι **υπηρεσίες δημόσιας υγείας συρρικνώθηκαν**.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Πολλοί από τους λειτουργούς της δημόσιας υγείας που συνεργάστηκαν με αυτούς αλλά και άλλοι μετά από αυτούς, κατάφεραν να συνδυάσουν την αυξανόμενη **κατανόηση των επιστημών της υγείας**.
- Ιδιαίτερα της βακτηριολογίας, αλλά και της **«υγειονομικής επιστήμης»** - με την συνδρομή της κινητήριας δύναμης της κυβερνητικής ισχύος και να δημιουργήσουν το **κίνημα της δημόσιας υγείας**.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

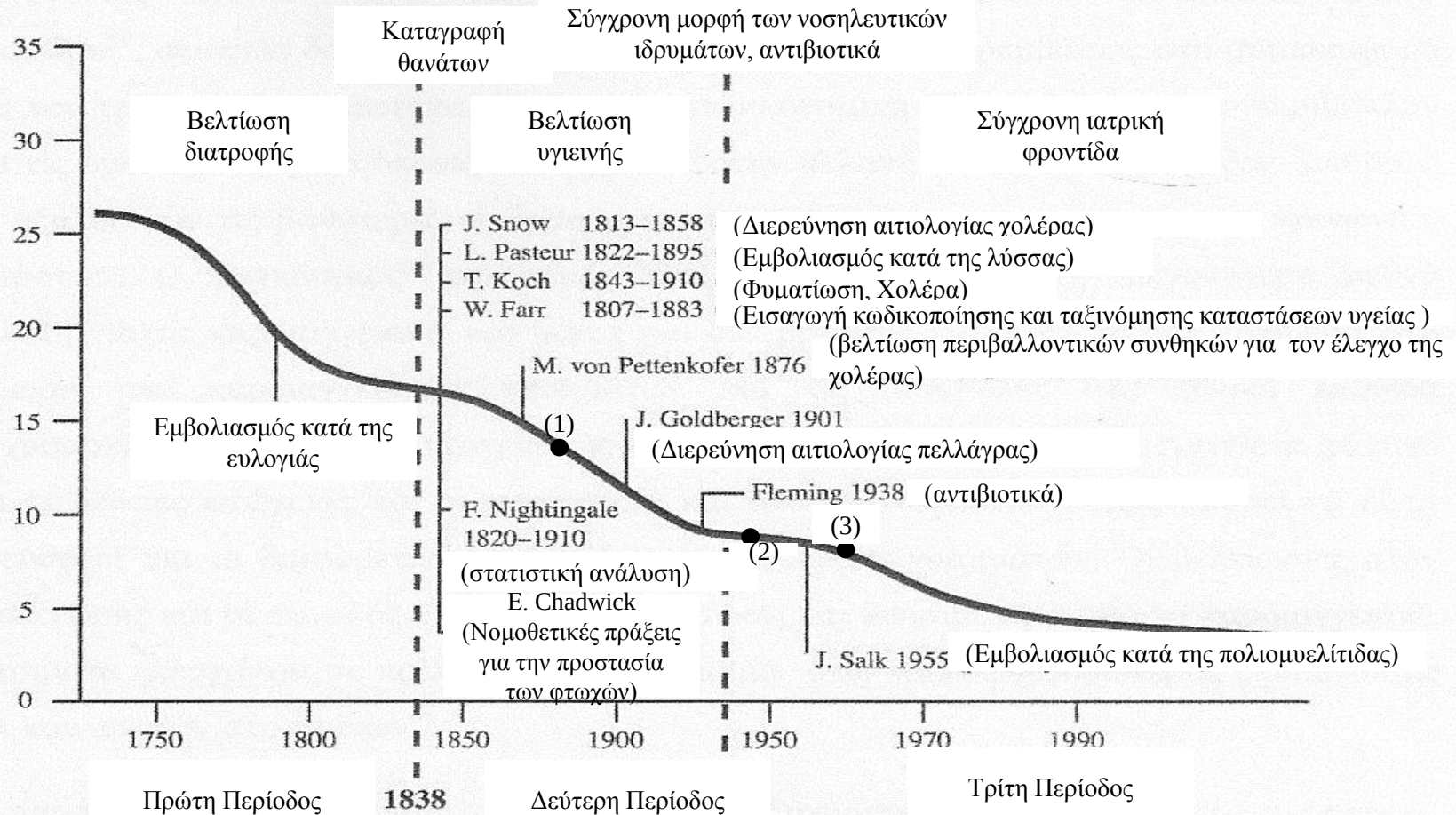
- Αν και υποστηρίχθηκε από τις κυβερνήσεις, στη «γέννησή» του **το κίνημα της δημόσιας υγείας προσπάθησε στη συνέχεια να απαλλαχθεί από την κηδεμονία** και την επιτήρηση των πολιτικών και τον έλεγχο της πολιτικής διαδικασίας.
- Σε πολλές περιπτώσεις έλαβε **πολιτικά χαρακτηριστικά** και συνέβαλε στην κινητοποίηση του πληθυσμού για τη **βελτίωση των συνθηκών υγιεινής** και διαβίωσης.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Η ηγεσία των δημόσιων αρχών και των συμβουλίων υγείας που περιλαμβάνει κοινωνικούς μεταρρυθμιστές, πολιτικούς και γιατρούς **συνέδραμε στο κίνημα δημόσιας υγείας.**
- Η πρόοδος που επετεύχθη στην **ύδρευση και την αποχέτευση** συχνά **αντισταθμίστηκε από τη διαφθορά** και τα σκάνδαλα των πολιτικών που ενεπλάκησαν στην χρηματοδότηση των έργων.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

Αδρός δείκτης θνησιμότητας ανά 1000 άτομα

- (1) 1880 Ταντοποίηση βακίλου φυματίωσης
(2) 1945 Εισαγωγή χημειοθεραπείας
(3) 1955 Εισαγωγή εμβολιασμών BCG

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Οι υπηρεσίες δημόσιας υγείας αυτής της περιόδου **επικεντρώθηκαν σε ζητήματα όπως η ύδρευση και η αποχέτευση** και η διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, **ο εμβολιασμός και ο έλεγχος του γάλακτος** για την εξασφάλιση της υγείας των παιδιών.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Η δημόσια υγεία σε αυτή την εποχή εμπεριέχει ένα **στοιχείο αστυνομικής εξουσίας** και επιβολής.
- Που αντιπροσωπεύει σε έναν βαθμό την **ανεξαρτησία των λειτουργών της δημόσιας υγείας** που δεν υπήρχε προηγουμένως λόγω της επικυριαρχίας της πολιτικής.

Επιστήμη, Πολιτική και Δημόσια Υγεία

- Το προοδευτικό κίνημα των πρώτων ετών του 20ού αιώνα έδωσε μια **μεγάλη ώθηση στους μεταρρυθμιστές**.
- Το κίνημα της δημόσιας υγείας εστίασε την προσοχή σε θέματα όπως **η φτώχεια, η παιδική εργασία, η υγεία της μητέρας και του παιδιού και η κοινωνική ασφάλιση**.
- Ο πολιτικός προοδευτισμός **συνδύασε την επιστημονική αποτελεσματικότητα με την ηθική συμπόνια** και δημιούργησε ένα ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη της δημόσιας υγείας.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας

- Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και τα επακόλουθα του, έφεραν **σημαντικές αλλαγές στις επιστήμες της υγείας** και στο ρόλο των οργανισμών δημόσιας υγείας.
- Οι **υγειονομικές επιτυχίες κατά των μολυσματικών ασθενειών**, σε συνδυασμό με την εμφάνιση αντιβιοτικών και των εμβολίων μετά τον πόλεμο, μείωσαν την εστίαση των υπηρεσιών υγείας και του κοινού στις μεταδοτικές ασθένειες.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας

Charles Edward Amory Winslow (1877 –1957)

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας/1

- Το 1945 ο μεγάλος μελετητής της δημόσιας υγείας και φιλόσοφος Winslow έγραφε: «στο επόμενο ήμισυ του αιώνα, τα υγειονομικά στελέχη **δεν πρέπει να ενδιαφέρονται μόνο για τη σύφιλη, τη φυματίωση** την καρδιοπάθεια ή τον καρκίνο...»

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας/2

- «Πρέπει να ασχολούνται όλο και περισσότερο με τη **διατροφή και τη στέγαση**... Θα πρέπει επίσης να οδηγήσουν την κοινότητα στην **εξάλειψη των υποβαθμισμένων κατοικιών** και να συμμετάσχουν ενεργά στον προγραμματισμό της εκκαθάρισης των παραπηγμάτων, της αστικής ανάπτυξης και της στέγασης με χαμηλό ενοίκιο.»

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας/3

- «Ακόμη πρέπει να ασχοληθούν με το **βιοτικό επίπεδο και το εισόδημα** ώστε με την παροχή των κατάλληλων μέσων **κοινωνικής ασφάλισης** που είναι απαραίτητα για τη σωματική και για την ψυχική υγεία.
- Με άλλα λόγια, η δημόσια υγεία, η οποία αρχικά ήταν μια **«επιστήμη μηχανικής»**, έχει πλέον γίνει **«ιατρική επιστήμη»** και πρέπει να επεκταθεί μέχρις ότου να γίνει μια **κοινωνική επιστήμη**.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας

- Ο Winslow οραματίστηκε τους λειτουργούς της δημόσιας υγείας ως κάποιους που θα ασχολούνταν όχι μόνο με τα προβλήματα της κακής υγείας στον πληθυσμό αλλά και με τις κοινωνικές συνθήκες που προκαλούν κακή υγεία.
- Αναμφισβήτητα, το **όραμα του Winslow έχει απήχηση** σε πολλά άτομα που ενεπλάκησαν στις πρακτικές της δημόσιας υγείας στο δεύτερο μέρος του 20ού αιώνα αλλά **δεν αποτελεί την κύρια κατεύθυνση** των πολιτικών υγείας.

Το Σύνθετο Περιεχόμενο της Δημόσιας Υγείας

- Σε φιλοσοφικό επίπεδο, η πρόκληση είναι βαθύτερη επειδή πολλοί άνθρωποι εισέρχονται στον τομέα της δημόσιας υγείας, έναν κλάδο που υπόσχεται **να δώσει ουσία στην αίσθηση του αλτρουισμού**.
- Όπως πρότεινε ο Winslow, πρόκειται για ένα σπουδαίο έργο που **θέτει σε εφαρμογή την αρχή, που αγωνίζεται για το ιδεώδες**, καθώς ασχολείται με μερικά από τα πιο δύσκολα προβλήματα της κοινωνίας αλλά και με τα πιο εδραιωμένα συμφέροντα.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

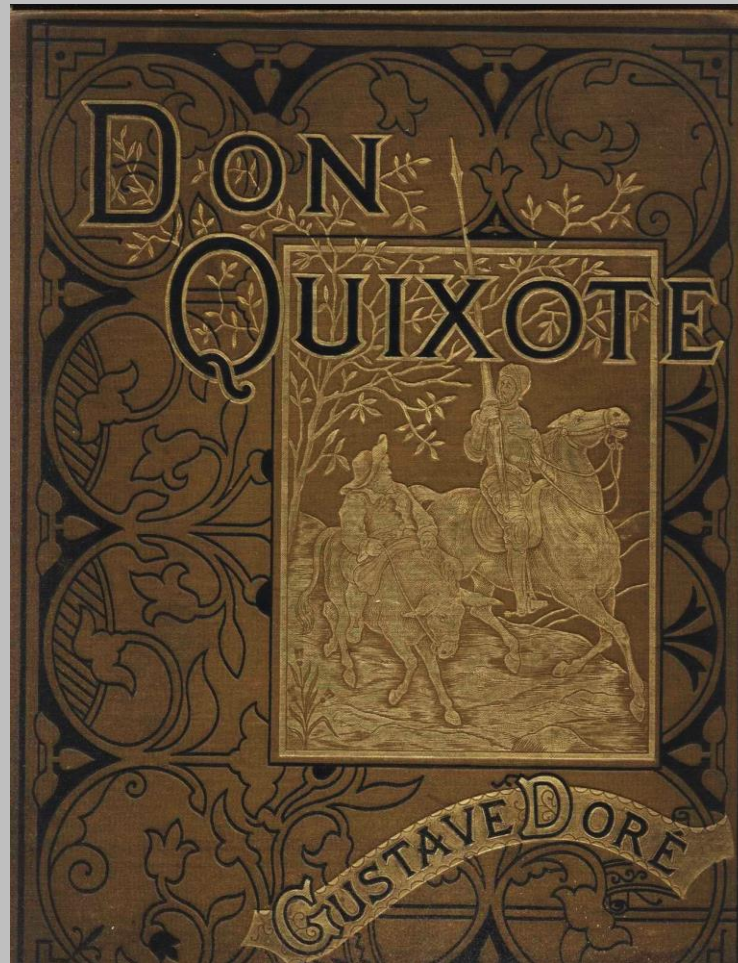

Don Quixote

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Πρέπει να υπάρχει ένας μικρός Don Quixote σε όλους τους επαγγελματίες της δημόσιας υγείας, επειδή **ο Don Quixote, είναι ο άγιος, ο ιδεαλιστής, που είναι αδιάφορος για όσους τον αμφισβητούν.** Αλλά ο Don Quixote μόνος δεν αρκεί να επιλύσει τα προβλήματα της δημόσιας υγείας.
- Όμως είναι αυτός που **δίδει υψηλό φορτίο** στο περιεχόμενο-χωρίς αναστολές και φραγμούς.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Συνεπώς όλοι οι λειτουργοί της δημόσιας υγείας πρέπει να **διαβάσουν αυτό το αριστούργημα της ιδεαλιστικής αγιοσύνης** και να εμπνευστούν από αυτό ώστε να μην θέτουν όρια στη σκέψη και τις επιδιώξεις τους.
- Ο σκοπός και οι στόχοι της δημόσιας υγείας πρέπει να έχουν **υψηλό κοινωνικό και ηθικό περιεχόμενο** και να μη θέτουν περιορισμούς σε αυτά.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Οι κίνδυνοι αλλά και τα κέρδη είναι υψηλά στο πεδίο της δημόσιας υγείας και **οι αντίπαλοι της δεν έχουν ακούσει ποτέ για τον Don Quixote.**
- Ο **αλτρουισμός δεν φθάνει και δεν ενθαρρύνει** τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων να διεξάγουν προγράμματα μείωσης των αλκοολούχων ποτών ή των εστιατορίων να προσφέρουν υγιεινή τροφή ή ακόμη να ορίσουν χώρους μη καπνίσματος στις εγκαταστάσεις τους.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

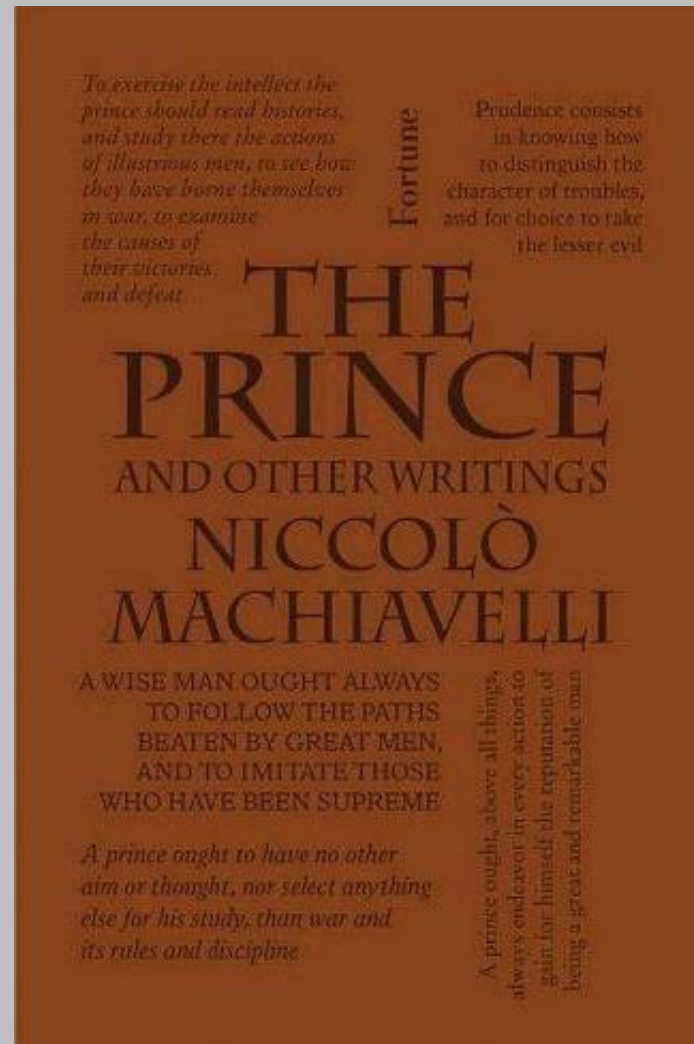

Niccolò di Bernardo dei Machiavelli (1469 –1527)

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Οι λειτουργοί της δημόσιας υγείας οφείλουν επίσης να δημιουργούν τις **απαραίτητες συμμαχίες πολιτικών συμφερόντων** και υποστήριξης, που θέτουν τα θέματα της δημόσιας υγείας στην agenda των προτεραιοτήτων.
- Η πολιτική και η δημόσια υγεία έχουν συχνά **αποκλίνουσες προσεγγίσεις** αλλά και **κοινά συμφέροντα**.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Στο έργο του, του 16ου αιώνα «ο Ηγεμόνας», ο Machiavelli **έθεσε οριστικά τις ιδιότητες της πανουργίας και της ίντριγκας** στην άσκηση της πολιτικής του παλατιού.
- Οι λειτουργοί της δημόσιας υγείας που είναι φιλόδοξοι για τα προγράμματά τους πρέπει **να διαβάσουν τον «Ηγεμόνα»** και να φέρουν μαζί τους και **τον πραγματικό ρεαλισμό του Machiavelli** καθώς προωθούν τα ιδανικά τους και εργάζονται για το δημόσιο καλό.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Ο τομέας της δημόσιας υγείας είναι επίσης ένα **μέσο οικονομικής ανακατανομής** - ένας δημόσιος χώρος που χρησιμοποιεί τα έσοδα που παράγονται από το τμήμα του πληθυσμού που καταβάλλει φόρους και εισφορές για την παροχή υπηρεσιών σε πολίτες που πολύ συχνά δεν το κάνουν.
- Οι λειτουργοί της δημόσιας υγείας είναι οι **εκπρόσωποι της δίκαιης κατανομής** των σπάνιων πόρων.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Προκειμένου να είναι τα προγράμματα της δημόσιας υγείας επιτυχημένα, πρέπει **να αντλήσουν κεφάλαια από τα δημόσια ταμεία** και να τα δαπανήσουν σε άτομα τα οποία μπορεί να θεωρηθούν από πολλούς ως περιθωριακά, ενοχλητικά ή ακόμα επικίνδυνα και εγκληματικά.
- Για να αντλήσουν και να κατανέμουν πόρους προς όφελος των λιγότερο ευνοημένων ομάδων του πληθυσμού, οφείλουν να **μελετήσουν τον Robin Hood.**

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Αυτά τα προγράμματα παρέχουν συνήθως υποστήριξη σε **τοξικομανείς, αλκοολικούς, αστέγους**, σε παιδιά που γεννήθηκαν εκτός γάμου και σε **ασθενείς φορείς του AIDS**.
- Αυτά τα άτομα είναι οι κύριοι «πελάτες» των λειτουργιών δημόσιας υγείας, και για να εξυπηρετηθούν σωστά πρέπει να γίνει **ευνοϊκή και μεροληπτική παρέμβαση** στα δημόσια ταμεία για λογαριασμό τους.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

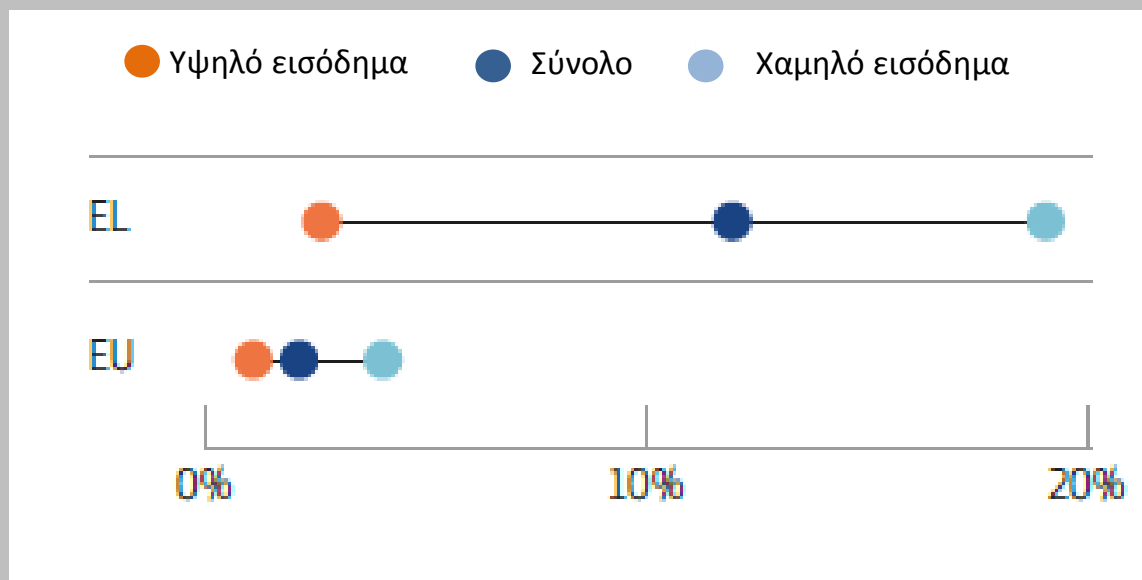
- Χωρίς μια τέτοια αίσθηση αποστολής, ένας λειτουργός της δημόσιας υγείας διατρέχει τον κίνδυνο να παρέχει **φτωχή ηγεσία**. Ο λειτουργός της δημόσιας υγείας και η εκτελεστική του δυνατότητα που βασίζεται στη διατήρηση **της σκέψης και της δράσης των Don Quixote, Niccolo Machiavelli και Robin Hood** στο μυαλό μπορεί να βοηθήσει τους υπεύθυνους της δημόσιας υγείας στη δύσκολη και συναρπαστική πορεία που πρέπει να διανύσουν.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

- Παρά το γεγονός ότι ο **Don Quixote** και ο **Niccolo Machiavelli** είναι παρόντες και αρκετά καλοί στη σκέψη των στελεχών της δημόσιας υγείας, εντούτοις υπάρχει λόγος να ανησυχεί κανείς ότι **ο Robin Hood κινδυνεύει να παραμερισθεί**.
- Ο ρόλος των υπηρεσιών υγείας στην **ανακατανομή του πλούτου** ήταν πάντα ανοιχτός σε συζήτηση στις τάξεις των λειτουργών της δημόσιας υγείας, επειδή **οι ανισότητες υπάρχουν και διευρύνονται** συνεχώς.

Η Πολιτική Πρακτική στη Δημόσια Υγεία

Ποσοστό αναφοράς των μη ικανοποιημένων αναγκών, 2015

Πηγή: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/chp_gr_english.pdf

Επίμετρο

- Ο Machiavelli και ο Don Quixote μπορούν να βοηθήσουν τον Robin Hood, αλλά οι δημόσιοι λειτουργοί πρέπει να συνεχίσουν να μιλούν **για λογαριασμό των φτωχών και μειονεκτούντων πολιτών**, για τους οποίους η περίφημη «αγορά» προσφέρει λίγα και τα δημόσια προγράμματα δεν προσφέρουν επιλογές.

Επίμετρο

- Είναι δύσκολο να είναι κανείς βέβαιος, αλλά φαίνεται πιθανό ότι οι πρόγονοί μας στη δημόσια υγεία – όπως αυτοί που είχαν στρατηγική προσέγγιση, **ο Edwin Chadwick, ο Lemuel Shattuck, και ο C.-E.A. Winslow**, μπορούν να μοιραστούν αυτές τις ανησυχίες.
- Η κατάσταση του συστήματός υγείας στις αρχές του 21^{ου} αιώνα **έχει προβλήματα κατανομής των πόρων** και είναι αναγκαίο οι λήπτες αποφάσεων να καλέσουν τον Robin Hood να είναι ενεργός και σε εγρήγορση στη σκέψη των λειτουργιών δημόσιας υγείας.

Επίμετρο

- Ο λειτουργός της δημόσιας υγείας οφείλει να δρα ως ένας **αποφασισμένος ιδεαλιστής** (Don Quixote), ένας **επιδέξιος πολιτικός** (Machiavelli) και ως ένας **χειριστής** (Robin Hood) που εμπλέκεται στην ανακατανομή των πόρων, από τους πλουσιότερους τομείς της κοινωνίας στους λιγότερο ευνοημένους.

Ευχαριστώ θερμά για την προσοχή σας!

ioanniskyriopoulos@gmail.com

j.kyriopoulos@i-hecon.gr